

„Már semmi sem az, aminek korábban véltük”

2005-ben indult, és ez idáig négy kötetet hozott napvilágra a Könyvtári Intézet EuroTéka című sorozata. Ezek egyikének, a Pallósiné Toldi Márta *Nyilvános könyvtárak a pannon térség társadalmában* című doktori disszertációjának legfontosabb részeit tartalmazó kötetnek a bevezetőjéből választottuk a fenti címet. A szerző így ír: „A nyilvános könyvtárak funkciórendszere a 20–21. század fordulóján különös változáson megy keresztül. A valamikori egyértelmű jelentését az infokommunikációs forradalom soha nem látott mértékben átértelmezte. Már semmi sem az, aminek korábban véltük. A dokumentum nem feltétlenül azonosítható fizikai megjelenésével, a gyűjtemény birtoklás nélkül, láthatatlanul is feltárhatja tartalmait, a könyvtár falai a hálózat aktív elemei révén szimbolikusan leomlottak, a látogató – aki nem feltétlenül olvasó – nem csupán személyes jelenléttel válhat felhasználóvá. Az átfogó funkcionális rendszerek kritikus nagyságrendjének kialakulása és világméretű elterjedése átformálta a társas lét működési módját. A globalizáció és az információs társadalom a könyvtárakat is szerepeik újrafogalmazására készíti”. Ebben a passzusban elhangzanak a legfőbb, mindannyiunk által ismert hívószavak: infokommunikációs forradalom, láthatatlan gyűjtemény, falak nélküli könyvtár, kritikus nagyságrendek, globalizáció, információs társadalom stb. És persze szinte kötelező erővel vonják magukkal, maguk után nem a szinonimáikat, hanem társaikat, az olyanféléket, mint digitalizáció, esélyteremtés, multikulturalizmus, hálózati csere, digitális gazdaság, az „ideigleenség kultúrája” stb. Aligha képzelhető olyan könyvtáros szakmai előadás, cikk, hozzászólás, amelyből hiányoznának. Néha szinte az az ember érzése, már csak azért is élünk ezekkel a szavakkal, mert mielőtt a magunk igazi mondandóját elmondanánk, előbb recitáljuk a „leckét”. Számot adunk arról, hogy mi is „képben vagyunk”, tudjuk, amit ma már mindenkinek tudnia kell. Csak hát sokszor támadhat olyan érzésünk is, hogy bizony mindez a verbalitás szintje csupán. Hogy e szavak csak szavak. Hogy a mögöttük álló tartalmak korántsem olyan világosak számunkra. Azért sem, mivel szakmánk radikálisan specializálódott. A könyvtári törvény értelmében csak a felsőfokú szakirányú végzettségű tekintendő könyvtárosnak. Ez a könyvtáros azonban koránt sincs ugyanolyan szinten tisztában minden, a szakját illető kérdésben. Nincs, nem is lehet. Ugyanakkor a specializálódást korreláló vonás, hogy egyre inkább komplex feladatokkal kerül szembe ez a könyvtáros. Azokról is kell tudni. Nem specialistaként, de annyira mindenképp, hogy a komplex feladat megoldódjék, megoldható legyen.

Az EuroTéka-sorozathoz mint sorozathoz nem készült előszó (a kötetekhez külön-külön igen). Ám előszó nélkül is igen világosan látszik, mi volt e sorozattal a terve a kiadó és ludi magister Bartos Évának, valamint stábjának. E sorok írója úgy véli, pontosan a fent említett problémák megoldáshoz segítése. Az, hogy a ma leg-

égetőbb, leginkább előtérben álló, ismert, ám mélységeiben mégsem birtokolt területekről adjon alapos áttekintést. Olyant, amelyet a nem éppen ezeken a területeken specialisták is befoghatnak, de hasznos és továbbvivő legyen a specialisták számára is. (Ezt a célt szolgálhatják a minden kötetben megtalálható, irodalmat nyújtó részek, a weboldalakra való hivatkozások, a sokszor csak a legfontosabb szakanyagot nyújtó passzusok után álló útmutatások arra, hogy a teljes anyag hol és hogyan érhető el stb.) Eleddig négy kötet jelent meg: egy szakirodalmi szemle (*Digitalizálási stratégiák*), egy európai elveket és tapasztalatokat bemutató kiadvány (*Esélyteremtés könyvtári eszközökkel*), egy válogatás Éric Guichard és munkatársai írásából (*Az Internet francia szemmel*), valamint Pallósiné Toldi Márta már említett disszertációjának legfontosabb részeit közlő munka (*Könyvtárügy a pannon térségben*). Első látásra nem sok köze van egymáshoz a négy munkának. Pedig veretes koncepcióról árulkodnak a művek. A sorozat legnagyobb érdeme nyilvánvalóan az, hogy bizonyos szempontból a legfontosabb kérdésekre összpontosít, továbbá felvillantja az összefüggéseket is a legfontosabb témákban. Egészen nyilvánvaló ez az elsőül említett két kötet esetében. Az általunk hívószavakként említettek közül az egyik legfontosabb éppen a digitalizálás. Tószegi Zsuzsa mondotta volt igen szemléletesen, hogy amiként csak azok az állatok maradhattak meg, élhették túl a vízözönt, amelyeket Noé felvett a bárkájára, akként a világ irodalmából csak az élheti túl a mostani „vízözönt”, amely felkerül a hálóra, amelyet digitalizálunk. A régi mondás (navigare necesse est, vivere non est necesse) ma így hangzanék: digitalizálni muszáj, élni nem muszáj. E tétellel nem is vitatkozik senki. Ám a digitalizálás mikéntje az egyik legvitatottabb kérdéskör. Az EuroTéka megfelelő kötete zseniálisan egyszerű, egyúttal megvesztegetően praktikus megoldást talált. Négy ország (Cseh Köztársaság, Egyesült Királyság, Észtország és Finnország) digitalizálási elveit, stratégiáit, illetve gyakorlatát mutatja be, felhasználva a legfrissebb adatokat, részletesen bemutatva a hivatalos és szakmai dokumentumokat, ismertetve minden fontos kezdeményezést, azokat a szolgáltatásokat, amelyeket a közgyűjtemények kapnak stb. Az országok stratégiái, intézményrendszerei, szolgáltatásai, gyakorlata közt jelentős eltérések vannak. És ezért olyannyira tanulságos a munka forgatása: nem egyetlen mintát nyújt, hanem legalább négyet. És természetesen közli, függékben a legfontosabb, irányadó dokumentumokat: a Lundi alapelveket, a Pármai chartát stb.

Mondottuk, hogy a kötetek összefüggésben állnak egymással. Az esélyteremtés könyvtári eszközeit bemutató munka sem csak formálisan kapcsolódik a digitalizálásról szólóhoz. Nemcsak az a közös bennük, hogy itt is közreadattak a legfontosabb irányadó dokumentumok (PULMAN irányelvek), hogy itt is igen széleskörű nemzetközi áttekintést nyújt a kiadvány, de azért is, mert a digitalizálás számos kérdése merül fel ebben a műben is, az esélyteremtés vonatkozásában. Rendre pertraktáltatnak a kötetben a legkülönbözőbb könyvtári „eszközök”, az öregbetűs kiadványoktól a különböző hanghordozókig, a dombornyomásos írásoktól a digitalizált anyagokig. Külön rész foglalkozik az esélyteremtés egyik különösen fontos, de egészen speciális területével, az etnikai és nyelvi kisebbségek könyvtári ellátásával. És itt kerül sor a hívószavak kapcsán említett multikulturalizmus precíz bemutatására és értelmezésére is.

Látszólag egészen másról szól Pallósiné Toldi Márta disszertációja. A kiemelkedően fontos PhD-dolgozatról a 3K 2004/10. száma részletesen tudósított. Ez

úttal a műnek azokat a vonásait emelnék ki, amelyek megteremtik, megteremtették e kötet szoros és szerves kapcsolódását a sorozat eddig tárgyalt darabjaival. Mind a digitalizálás kérdésköre, mind az esélyteremtés eszköztára a levegőben lebegne, ha nem horgonyoznánk le problematikájukat a valós könyvtári terepre. Pallósiné épp ezt teszi. Hatalmas elméleti alappal, igen kiterjedt és egzakt felmérési adatokkal végül is azt igazolja a dolgozat, hogy: „a digitális időszámítás technológiai fejlődése nem semmisíti meg a könyvtár magfunkcióit, hanem újabb szerepekkel felruházva **életfontosságú nyilvános közintézményként** (vital public services – lebenswichtige öffentliche Dienstleistungen), nem az izoláció tereként, hanem **egy integrációs, kommunikációs háló nélkülözhetetlen csomópontjaként segítőtje lesz a helyi, regionális és globális társadalmi egyenlőtlenségek leküzdésének, az egyéni választás érvényesíthetőségének.**”

Semmiképp sem szeretnénk a jogos kapcsolódásokon túl is „igazolni” a sorozat kötetének összefüggéseit, egymásra „rímelését”. A francia szakemberek tanulmányai az internetről nyilvánvalóan másról szólnak, mint az eddig ismertetett kötetek. Egyetlen szálát azonban itt is fel kell fedeznünk. Pallósiné Toldi Márta mind elméleti, mind empirikus anyagát át- meg átszövik a szociológiai szempontok és témák. Nos, a franciák, híven immáron több mint százéves nagy hagyományukhoz, Durkheim, Gurvitch, Bourdieu paradigmatis élelművéhez, az internettel kapcsolatos legkülönbözőbb kérdéseket szinte kizárólag az ebben az értelemben felfogott szociológia módszerével és eszközkészletével tárgyalják. Van tehát összefüggés e kötet és az előző között. Ennél az összefüggésnél azonban fontosabb lehet számunkra, hogy a kötet két szempontból is nélkülözhetetlen. Egyrészt a francia nézőpontok megismerése okán, hiszen a francia ma már nem világnyelv, kevesen tanulják, alig valaki olvas rajta. A másik szempont pedig az, hogy – épp a szociológiai megközelítés okán – e kötet a technikai, technológiai internet-interpretációk mindenkor hasznos kiigazítója, kibővíítője.

Szokásos dolog a dernier cri (az utolsó divat) embereit megvetni, lenézni. Alig ha joggal. Ismerni, tudni kell, mi a legutolsó divat, mi ma a „trendi” a szakmában. Ez pedig – az adott témák vonatkozásában – ma legjobban az EuroTéka kötetiből tudható meg. Talán nem szentségtörés, ha egy klasszikus formulával zárjuk rövidke beszámolóinkat: aki igazi könyvtáros, jól teszi, ha minden kötetből két példányt szerez be magának. Ha az egyiket ronggyá olvasta, netán mások eltulajdonították, folytathassa a studírozást. (VK)

(Digitalizálási stratégiák. Bp., 2005. Könyvtári Intézet. Esélyteremtés könyvtári eszközökkel. Bp., 2005. Könyvtári Intézet. Az Internet francia szemmel. Bp., 2005. Könyvtári Intézet. Könyvtárügy a pannon térségben. Bp., 2005. Könyvtári Intézet.)

3K
3K
3K
3K
3K
3K
3K